

Vart är Kina på väg?

Gnistans temanummer om Kina

Kring 1980 var det uppenbart för alla som följde utvecklingen, även maoister, att Kina hade slagit in på en ny kurs, i synnerhet inrikespolitiskt. Kort efter Maos död (1976) arresterades ”de fyras gäng”, med Maos hustru Jiang Qing i spetsen¹, och Deng Xiaoping återkom till makten. Under hans ledning gjorde man upp med mycket av arvet från Mao, även om denne fortfarande officiellt betraktades som en stor revolutionär. Nu satsade man främst på att modernisera landet ekonomiskt, och därvid blev det allt viktigare att utnyttja ekonomiska incitament, medan politiska och ideologiska dito, som legat Mao varmt om hjärtat, förpassades till historiens skräphög. Man lyckades få till stånd en mycket snabb ekonomisk utveckling, men till priset av allt större ekonomiska och sociala klyftor.²

För gamla maoister bidrog avslöjandena om Pol Pots skräckvälde i Kampuchea, liksom den kinesiska militära attacken på Vietnam, till att frågetecknen hopade sig.

Utvecklingen medförde problem för maoister runt om i världen. Dessa hade länge framhållit det maoistiska Kina som ett socialismens mönsterland, men det blev allt svårare att vidmakthålla en sådan skönmålning, nu då mycket av det som man tidigare framhållit försvunnit och man förstod att mycket av det som man kritiserat i Sovjet-blocket och i Jugoslavien nu även fanns i Kina.

Gnistan nr 34/1981 (21 augusti) försökte reda ut problemen – den aktuella tidningens framsida återges nedan. Större delen av ledarsidan och sidorna 7-14 ägnades åt olika aspekter av det nya Kina. Nedan återges alla Kina-artiklarna (utom den på sida 14, med den tjeckiske reformkommunisten *Zdenek Hejzlar*, som jag tyvärr inte har tillgång till).

Givetvis var det omöjligt att räta ut alla frågetecken med ett tema-nummer. Därför fortsatte Kina-debatten. Och så småningom upplöstes och försvann SKP och många andra maoistiska grupper. Och debatten har väl egentligen inte tagit slut än.

Alla noter nedan är tillagda av undertecknad. Efter artikelsamlingen följer lästips som behandlar olika aspekter av maoismen och Kina.

MF 6/5 2018

Innehåll

Gnistan framsida	2
Tema: Vart är Kina på väg?	3
Ledare: Kinas socialism och vår	3
Vart går Kina?	5
Ekonomisk frihet. En mätare på demokratin.....	8
Fel från början till slut.....	10
Efter tolv år som matförråd. Gudstjänst i katedralen igen	14
Vad är revisionism?.....	15
Vänskap med Kina	20
Lästips – om Maoismen och Kina.....	21

¹ I slutet av 1980 ställdes de inför rätta för brott under kulturrevolutionen och dömdes till långa fängelsestraff eller till döden (som senare omvandlades till livstids fängelse).,

² Mer om detta se Roland Lew, [Slutet på en epok](#) Roland Lew. (artikel från 1995). För en debatt om den nya jordbrukspolitikerna och andra reformer, se [Om jordbrukspolitikerna i Kina](#), där William Hinton företräder en maoistisk ståndpunkt.

M-L

GNISTAN

Nr 34/1981
21 aug • Årgång 15
Pris 4:50
(befr fr moms)

Tema: Vart är Kina på väg?

□ Allt fler kineser får råd att skaffa cykel, TV, symaskin. Kina håller på att ta steget in i konsumtionssamhället. Väggarorna fylls av reklam. Borta är kulturrevolutionens paroller och plakat. Kulturrevolutionen var en katastrof — det säger man i Kina idag.
För vänstern i väst gav kulturrevolutionen

hopp: Socialismen var möjlig. Byråkrati, stagnation och förtryck var inte en automatisk följd av socialismen.

Kina var ett bålverk mot revisionismen, mot det sovjetiska systemet. Idag är det sällan någon i Kina tar ordet revisionism i sin mun.

Vad betyder Kinas svängning för den svenska

vänstern? Vilka följder får den för den marxistiska ideologin? Vad kan den lära oss om socialismens praktik?

Kina i förvandling — det är rubriken för temablocket i detta nummer av GNISTAN.

sid 7—14

Öresundsvarvet sa nej till stororder och lägger ner 1983

En av de sista båtarna från Öresundsvarvet.

□ — Nej tack, vi vill inte ha några order. Vi ska lägga ned.

Det svaret fick ett indiskt rederi på försommaren. Rederiet ville att Öresundsvarvet i Landskrona skulle lämna en priskalkyl för byggnation av fyra fartyg.

Fartyg som skulle ge merparten av de anställda vid Öresundsvarvet arbete i två år.

Men några veckor innan hade riksdagen beslutat att slå igen varvet. De 2400 arbetarna och tjänstemännen mister sina jobb.

sid 3

INNEHÅLL:

Ledare

Stoppa neutronbomben och ryssarnas SS 20-system. Sid 2

Inrikes

Med landstinget som huvudman för rättsläkarna hotas rättssäkerheten, eftersom sjukvården då får besluta om utredning av sina egna misstag. Sid 4

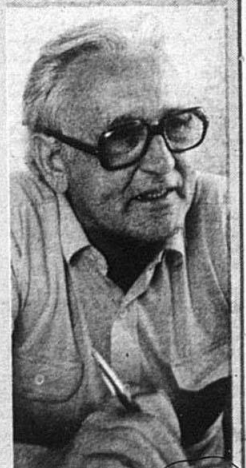
— Pacifisterna spelar en positiv roll i opinionsbildningen, sa Olof Palme vid en presskonferens om neutronbomben på tisdagen. Sid 5

Fackligt

Hotet mot den offentliga sektorn och demokratin inom förbundet var de frågor som dominerade SF-kongressen. Sid 6

Världen

Haigs tal på advokatsamfundets kongress varslar om en förändring gentemot Sovjet. Sid 15

Vidvinkel

Zdenek Mlynar intervjuas om Tjeckoslovakien 1968. Sid 17

Tema: Vart är Kina på väg?

Allt fler kineser får råd att skaffa cykel, TV, symaskin. Kina håller på att ta steget in i konsumtionssamhället. Väggarna fylls av reklam. Borta är kulturrevolutionens paroller och plakat. Kulturrevolutionen var en katastrof — det säger man i Kina idag.

För vänstern i väst gav kulturrevolutionen hopp: Socialismen var möjlig. Byråkrati, stagnation och förtryck var inte en automatisk följd av socialismen.

Kina var ett bålverk mot revisionismen, mot det sovjetiska systemet. Idag är det sällan någon i Kina tar ordet revisionism i sin mun.

Vad betyder Kinas svängning för den svenska vänstern? Vilka följder får den för den marxistiska ideologin? Vad kan den lära oss om socialismens praktik?

Kina i förvandling — det är rubriken för temablocket i detta nummer av GNISTAN.

Ledare: Kinas socialism och vår

Kinas Kommunistiska Parti har firat sextioårsjubileum. Om två månader kan partiet och det kinesiska folket fira 32-årsdagen av folkrepublikens grundande. Det har varit framgångsrika decennier. Samtidigt har Kina naturligtvis stora problem. Att hålla samman och utveckla ett land som ännu tillhör världens fattiga och därtill omfattar en miljard människor är en jättelik uppgift. Har man, som de kinesiska kommunisterna, målsättningen att omvandla sitt samhälle till en klasslös välfärdsstat är det naturligtvis ännu lättare att se skavankerna.

På 30- och 40-talen förlöjligades Mao Tse-tung och de kinesiska kommunisternas ”bonde-mentalitet” av västerländska intellektuella. Man krävde att Kinas väg till socialism skulle följa Kominterns. Idag är det åter många inom vänstern här i Europa som har svårt att bevara ett rimligt perspektiv på Kina.

Det är bra att revolutionärer i Västeuropa gör upp med uppfattningen att den kinesiska vägen till socialismen är den enda rätta. Kinas väg leder inte till ett socialistiskt Sverige. Men lika inkräkt är uppfattningen att Kina inte skulle vara socialistiskt för att den kinesiska vägen inte följer västerländska idétraditioner och inte innefattar institutioner som vi i Europa finner självklara att slå vakt om i ett framtida socialistiskt samhälle.

En sådan syn på Kina är ohistorisk och grovt felaktig.

— Vår socialism har utvecklats längs en slingrande väg, säger man idag i Kina.

Visat är det så. Men viktigare för oss utomstående är att kineserna faktiskt har lyckats. På några årtionden har det kinesiska folket lyft sig självt i håret och pressat sitt väldiga rike upp ur den kvävande och ruttnande medeltiden. Den förändring som skett efter 1949 är närmast ofattbar. De kinesiska kommunisterna har skapat ett fungerande samhällssystem omfattande en femtedel av jordens befolkning, gett dem mat, kläder och bostäder. Ur den halvfeodala okunnigheten har man byggt upp ett relativt fullständigt industriellt system omfattande 350 000 producerande företag med en årlig produktionsökning på över tio procent.

Det är tack vare socialismen som Kina lyfts ur förnedringen. Jämför Kina med Indien och se där socialismens överlägsenhet. Att vi konstaterar att Kina är socialistiskt är inte en fråga om tycke och smak. Vi bör komma bort från uppfattningen att se socialism som summan av allt som är bra.

Socialistiska produktionsförhållanden, kollektivt ägande, betalt efter arbete och planushållning. Detta är socialismens bas. Socialismen är också det arbetande folkets statsmakt och dess politik är en rörelse för ökad klassutjämning, välfärd och demokrati.

Samtidigt är socialismen ett övergångssamhälle där gamla samhällsformer lever kvar och endast successivt ersätts av det nya.

Inom samhällssystemets ramar förändras och utvecklas de politiska och sociala institutionerna. Rörelsen är viktigare än tidsbundna detaljer. Så är det under kapitalismen och så är det under socialismen.

Det kapitalistiska Sverige förblev kapitalistiskt både före och efter de stora rösträttsreformerna 1918 och 1921. Demokratin i Kina begränsas ännu av sitt feodala arv och brist på demokratiska traditioner. Men det ändrar inte Kinas socialistiska karaktär. Socialismen är en rörelse och för att förverkliga socialismens mål kommer det i Kina, som Mao konstaterade, inte att räcka med några decennier, inte ett århundrade utan kanske fem århundraden.

Sverige är inte Kina utan en del av Västeuropa. Vår socialism måste bygga vidare på den radikala, demokratiska idétradition som utgjort historiens vänsterlinje i vår del av världen.

Genom att anlägga ett rimligt perspektiv på dagens socialistiska Kina blir det möjligt för oss att tåra av de kinesiska kommunisternas konkreta erfarenheter på olika områden.

En diskussion om dagens Kina utifrån dessa utgångspunkter är viktig och nödvändig. Det är därför vi har gjort det temablock som finns i detta nummer.

Vi hoppas diskussionen fortsätter.

Studiefrågor om Kina

Temablocket om Kina i detta nummer kan mycket väl användas som utgångspunkt för ett eller flera studiemöten. Här har GNISTAN ställt samman några förslag till studiefrågor.

1. De ekonomiska reformer som beskrivs i artikeln om Kinas ekonomi innebär att företagen får behålla vinster och konkurrera på marknaden. Är detta förenligt med en socialistisk planekonomi, eller är det en återgång till kapitalismen?

2: En insändare i förra numret av GNISTAN hävdade att Kina inte är demokratiskt, och av den anledningen inte kan vara socialistiskt. Ledaren i detta nummer hävdar tvärtom att Kina obetingat måste betecknas som en socialistisk stat. Är det rimligt att definiera begreppet socialism på det sätt som görs i ledaren?

3. Begreppet revisionism måste omdefinieras för att åter bli politiskt brukbart, hävdar *Jitendra Makan* i sin artikel. Är det nödvändigt? Vad blir egentligen kvar av begreppet efter hans kritik?

Kinas oberoende politik har stor betydelse för andra länder, men det betyder inte att vi mekaniskt kan kopiera den, anser *Zdenek Hejzlar*. Kan man också inom utrikespolitiken dra en gräns mellan socialism och revisionism?

5. ”Under socialistiska förhållanden finns det ingen ekonomisk eller politisk bas för att genomföra en stor politisk revolution i vilken en klass störtar en annan”, heter det i resolutionen om Kulturrevolutionen. Stämmer den tesen med vår erfarenhet av socialistiska samhällen?

6. Kampen mot ”oönskade fenomen i partiets och statens organ” bör föras ”i enlighet med konstitutionen, lagarna och partiets stadgar”. Är den begränsningen riktig?

7. Enligt Zdenek Hejzlar söker det kinesiska kommunistpartiet nu vänskapliga kontakter med alla som vill ha dem. Vad betyder en sådan politik för den svenska arbetarklassen?

Svar på studiefrågorna kan skickas in till SKP, Box 5088. 10249 Stockholm. Debattinlägg om utvecklingen i Kina är välkomna till GNISTAN/Vidvinkel, Box 5347. 102 46 Stockholm. Skriv kort!

Vart går Kina?

Vad händer i Kina? Har socialismen misslyckats? Har städernas intellektuella elit, det gamla skiktet av mandariner, återtagit makten från bönder och arbetare? Saknar folket inflytande över sin framtid, över landets utveckling? Är talet om modernisering och produktion ett svek, en seger för revisionismen?

Så kan frågorna ställas. De kan också ställas annorlunda:

Vad betyder Kinas modernisering för Europa? Skall en miljard människor lyckas resa sig ur tredje världens elände och efterblivenhet? Är Kina år 2 000 en världsmakt som till skillnad från andra stormakter respekterar och försvarar små länders rättigheter? Vad kan vi lära av Kinas erfarenheter?

Vårt sätt att ställa frågorna påverkar de svar vi får. Med detta temablock om Kina avser vi inte att ge några färdiga svar, utan att ställa frågorna på ett meningsfullt sätt.

Kinas framtid avgörs bland bondemassorna på landsbygden. Därför börjar vårt temablock i en kinesisk by — Liu Ling i provinsen Shensi i norra Kina.

Liu Ling efter kulturrevolutionen

Nu räknar man arbetspoäng

Det är i början av juni 1981. Utanför den gamla revolutionsstaden Yanan ligger Liu Ling by, välkänd för många genom Jan Myrdals och Gun Kessles böcker: "Rapport från kinesisk by" och "Revolutionen går vidare".

Vi fick där följa hur uppbygget av arbetsbrigader och kollektivjordbruk genomfördes. Hur kulturrevolutionen 1966 gjorde upp med byråkratin och hur ansvariga kadrer i byn kritiserade för avsteg från revolutionen. Man genomförde sjukkasareform, slopade arbetspoäng, startade nudelfabrik och läste Maos lilla röda.

Idag omvärderas kulturrevolutionen i Kina. Några beskriver den som det sorgligaste kapitlet i modern tid och Mao Textungs största misstag.

— Vi gjorde revolution sex timmar om dan och arbetade två, är en vanlig beskrivning. I bokhandeln i Yanan finns ej längre den lilla röda att få tag i.

Räknar dagsverken

Det är en varm dag. Lugnt i byn. Några elkillar från Yanan heller på att dra in elektricitet i den nya reparationsverkstaden. Uppe vid nudelfabriken hängs långa nudlar på tork. En kärra med naturgödsel gnisslar förbi.

Idag bedömer men varje individ i brigaden efter arbetspoäng och räknar dagsverken för uträkning av lön.

40 procent av överskottet delas lika direkt till bönderna. Resterande 60 utdelas efter arbetspoäng, berättar partisekreterare Peng Chang-yeh. Förut var procentförhållandet 80/20. Feng är idag 58 år och valdes till posten mm partisekreterare 1965, efter Den Gamle Sekreterarens död.

Feng var med och byggde upp ett närliggande kollektivjordbruk på 50-talet. När det uppgick i folkkommunen 1958 valdes han till Liu Ling-Arbeitsbrigads ordförande.

Under kulturrevolutionen kritiserades han hårt för att arbeta som byråkrat och vara inne på farliga vägar. Han gjorde allvarlig självkritik och stod 1969 som ordförande för den nybildade Revolutionskommittén. Den är nu nerlagd.

Nu breder den nys jordbo Unken ut sig på Kinas landsbygd. Kollektivjordbruken finns kvar, men delas upp i mindre enheter. Arbetslagen bryts upp och blir familjeenheter med leveranskontrakt till folkkommunen.

Produktionsöverskottet kvoten säljer man på privata bondemarknader. Det fungerar som en stimulans, dels ökar den privata inkomsten och städernas befolkning får större tillgång på färska grönsaker, dels ökar jordbruksproduktionen.

— Innan krossandet av ”De fyras gäng” var alla ekonomiskt jämställda. Arbetsam såsom lat, säger Feng. Och eftersom man skickade allt överskott till staten sjönk produktionen.

— Vi arbetar nu med individuellt ansvar och varje arbetslag har ett eget område med egen kvot. Överskottet säljer vi till folkkommunen och på den fria marknaden i Yanan. Vi kan nu sätta in pengar på banken och får råd att laga vägarna, säger Peng.

”Konservativ”

Den familj som har fler arbetsföra, med höga arbetspoäng får en större inkomst än andra.

• Hur fungerar det att bryta upp arbetslagen?

Vi har faktiskt inte börjat tillämpa det här i Liu Ling, skrattar Peng. Själv är jag nog konservativ på den punkten.

— Vi har givetvis diskuterat saken. Men vi har ju ändå en produktionsökning med 20-30 cent varje år. 1980 hade 90 procent av hushållen spannmålsöverskott.

Jordbruket är till stor del mekaniserat med traktorer, lastbilar, band- och handtraktorer. Pga kallare klimat och kargare kan man dock endast räkna med en eller två skördar om året mot 2-3 i söder. Man använder konstgödning och växelodlar med hirs för att få bättre avkastning.

Den nye brigadchefen Li fas visar stolt upp en bergsluttning med planterade äppel- och valnötsträd.

— Marken användes inte tidigare. Den ansågs ofruktbar, berättar Li, och rättar till den vita duken på huvudet. Vi har planterat över 200 000 träd. Nu kan vi leverera virke och frukt till staden. De första äpplena i Yananbygden! Sedan några år bedriver Kina en kraftfull barnbegränsning. Befolkningsökningen är ett stort problem. Varje dag föds det 35-40 000 barn i landet. Det har införts gratis preventivmedel och familjerådgivning. Massmedia används att propagera idealet om ett barn per familj.

För att realisera det har man ett belöningsbidrag — ett omvänt barnbidrag. Om familjen lovar att nöja sig med ett barn berättigas den till fem dagars extra lön varje månad. Vilket betyder en stor ekonomisk fördel. Skulle de trots detta vilja ha fler barn i framtiden blir familjen återbetalningsskyldig det erhållna bidraget.

— Skulle vi upplösa arbetslagen inom jordbruket till familjekontraktens fördel innebar det ett hårt slag mot familjeplaneringen, säger partisekreterare Feng. Då innebär ju varje arbetsför individ extra inkomst för familjen.

Hittills har bara 30 procent av folkkommunerna kring Yanan gått över till familjekontrakt inom jordbruket. I Liu Ling brigad är befolkningstillväxten endast 0,9 procent. Men förra året gifte sig 28 par.³

³ I *Pionjär och veteran* (2014), s. 613-673 ger Göran Leijonhufvud en intressant och utförlig redogörelse för hur ”Maos mönsterbrigad” Dazhai (Tachai) utvecklades – avsnittet har rubriken ”Uppgång, vardag, fall, pånyttfödelse.

Diskuterar Mao

Vid en avslutande lunch bestående av en starkt kryddad lammköttsgryta berättar parti-sekreteraren Feng Chang-yeh och brigadchefen Li Hung-fu om nuläget och framtiden.

Efter Revolutionskommitténs upplösning har partikommittén kommit anspela en stor roll.

— Just nu har vi studier om 75:e dokumentet (om jordbrukets nya utveckling) och disciplin i brigaden. Dessutom diskuterar vi en ledare i *Folkets Dagblad* i april, om Mao Tse-tungs roll.

— Några menar att han hade rätt i allt han sade och gjorde, andra att han hade många fel och brister, säger Feng. Hur kunde ”De fyras gäng” få så stort inflytande, exempelvis.

Man håller på att bygga ut maskinverkstaden. Det är viktigt. Om 10 år hoppas man att alla brigaderna i folkkommunen ska ha mekaniserat.

— Men först och främst behöver vi nu pumpar för bevattningsanläggningar. Vi ska nämligen plantera fler träd, inflikar Li.

Får sitta emellan

Den nya jordbrukspolitiken har stort stöd bland Moderna och stadsbefolkningen Bönderna får sälja mer privat och de i staden får större utbud av jordbruksvaror. Men de rena familjekontrakten och många av partiledningens plötsliga svängningar, ställer sig Feng tveksam till.

— Partiets förtroendevalde på landsbygden får sitta emellan och försöka förklara kursändringarna, anger Feng, tuggar på några solrosfrön och spottar ut skalen.

Men man för diskussionen vidare. Häri Liu Ling by och runt om i övriga delar av Kina. Det väsentliga är att man förankrar en jordbrukspolitik hos bönderna. De gör erfarenheter och drar slutsatser. Visar den sig ej fungera får man pröva nya vägar.

När vi kommer ut slår värmen emot oss. En bandtraktor klättrar på ett fält. Några sitter och spikar ihop lådor. Deras bankande hörs långt denna varma lugna dag i Liu Ling by i norra Kina.

Sven Liljesson

□ I Kina finns över 6000 ”experimentföretag”, som själva bestämmer över delar av produktionen, vinsten och kontrakten. Trots att de är i minoritet står de för merparten av Kinas produktion och vinst.

Detta har uppnåtts genom konkurrens och ökad marknadsstyrning, ett pris som måste betalas för att konsumenterna ska få ökad valfrihet.

Större ekonomisk frihet kommer också att ses som en mätare på graden av demokrati, hävdas i denna artikel ur tidskriften *Broadsheet*.

□ Folk med politiska högersympatier, oavsett hur positiva de än må vara till Kina, är fortfarande kritiska mot att den ekonomiska stimulansen begränsas och strömlinjeformas och affärsverksamhetens oberoende kvävs genom att den inordnas i ett statligt reglerat system.

Samtidigt är vänsteranhängare nervösa över att vinstkalkyler, marknadsföretag och till och med finansiellt ansvar åter dyker upp och längtar efter en faderlig regering som håller ett öga på varje enhet och ger extra stimulans där så behövs.

Detta är en hägring. Även om det vore möjligt att skapa och driva effektiv centraliserad kontroll i ett land med 1000 miljoner människor och 400000 industriföretag, skulle det kringräka företagen och initiativförmågan så mycket att hela systemet snart skulle bli konservativt, därefter föråldrat och slutligen stagnerande.

Det är inte endast — inte, ens huvudsakligen — på handelns område som kineserna har kommit till slutsatsen att man inte kan ha folk som sitter på kontor långt borta till att kontrollera verksamheter som är kopplade till en marknad. Inhandlandet av material, rekrytering av arbetskraft, ersättning eller översyn av maskiner och framför allt modifiering av produkten måste beslutas av producenten på platsen, inte genom enhälligt beslut i regions- eller områdeskommitté.

Flexibla planer

Då flesta industrimodeller som kallat sig socialistiska har varit högt centraliserade, troligen alltför centraliserade också med egna mått mätt. Detta har sitt ursprung i idén om en övergripande plan, men det är inte omöjligt att göra flexibla planer, tom planer med ganska stor tolerans mellan de olika sektorerna.

Den fråga som nu bör ställas är om inte de som tar avstånd från flexibiliteten och dess främsta uttryck — större självständighet för lokala enheter och enskilda företag — inte tvingas ge upp idén att nå socialismen.

Ekonomisk frihet. En mätare på demokratin

Det är troligt att kommande generationer kommer att vägra acceptera fixa och färdiga planer länge till. Ungdomen i Kina liksom i varje annat land vill se mycket mer av dialog och diskussion och låter sig inte imponeras av förklaringen att det diskuterades mycket genom officiella kanaler innan planen antogs.

Det är mycket som tyder på att graden av självständighet för producerande enheter och serviceenheter över hela landet, kommer att ses inom Kina som det fromla testet på graden av effektiv yttrandefrihet som folket tillåts ha. Otaliga aktiviteter som i västerländerna begränsas endast av lagen, regleras i Kina av planen.

Den avgörande frågan är hur mycket staten går in i detaljer då det gäller att bestämma saker och hur mycket som lämnas till de berörda parterna (huvudsakligen offentliga instanser av det ena eller andra slaget) att göra upp sinsemellan.

Vill möta behov

Tag det typfall rom är mest aktuellt för närvarande, en verksam enhet inom tillverkningsindustrin eller inom kommunikationer och transport. Folket på platsen vill modifiera produkten eller tjänsten på vissa sätt för att möta det behov som de är övertygade finns. Eller kanske vill de rationalisera några av sina arrangemang för att få förråd, till och med utrustning, i ljuset av vad de har hört om tillgångarna i en angränsande stad eller provins.

Måste den centrala myndigheten ansvara för leveranserna av all utrustning, råmaterial och energitillgångar som förbrukas? Måste den tilldela arbetskraft? Måste den köpa upp och marknadsföra alla fabriken produkter? Måste den fastställa priset utan hänsyn till vad marknaden föredrar?

Frågor som alltid varit relevanta har fått extra tyngd på grund av experiment som genomförts de senaste åren. Företag har omorganiserats på grundval av ett system för ekonomiskt ansvar liknande det som skisserades av Yuan Bao-hua (chefen för Statens ekonomiska nämnd) då Nationella industri- och transportkonferensen inleddes i våras.

De principer som han nämnde var:

- att behålla en del av vinsten för att utvidga produktionen och förbättra utrustningen, samt till arbetarnas välfärd och utbetalning av bonus.
- en maximigräns för förlusterna, som når den passeras innebär att företaget mister sina statliga bidrag. (Nästan en fjärdedel av alla statsägda företag gick med förlust förra året.)

Experimentföretag

En annan princip som ligger i dessa arrangemang är att statlig tilldelning och upphandling kompletteras och i någon mån ersätta av kontrakt mellan producenter eller mellan producenter och marknadsförsäljning. Officiellt finns det nu över 6 000 företag som i en eller annan utsträckning ”experimenterar”. Fastän de fortfarande är en minoritet, 16 procent, tycks det som om de svarar för omkring 60 procent, i värde mätt, av de statsägda företagens totala produktion och så mycket som 70 procent av de totala vinster som betalas över.

Då företagen väl får ett visst mått av självständighet, förefaller det som om de tar sig ur farozonen. Ansvaret fungerar som sporre. Det är ingenting särskilt förvånande med det. Det återstår emellertid att se om de kan fortsätta att konsolidera denna ställning då de anpassar produkterna till marknadens förändringar.

Idén att enskilda företag skall behålla en del av sina vinster och använda dem som de finner lämpligt har varit särskilt oroande för dem som letar efter tecken på ett återvändande till kapitalistiska bruk. Utan tvekan finns det välgrundade förebilder för en sådan oro, men det börjar se paradoxalt ut då man undersöker hur ett statligt företag kan använda vinsten.

Så används vinsten

Ur vinsten måste fonder tas för att modernisera fabriken och för de tekniska förbättringar som är nödvändiga för att hålla dess produkter på marknaden. Utöver detta finna emellertid den allvarigare frågan om att finansiera en ersättning av första generationen maskiner med en andra generation då detta har blivit enda alternativet till att stegvis dra sig ur verksamheten. Bör staten åter kliva in med nödvändiga investeringsfonder, kanske i utländsk valuta?

De kritiker som beklagar att ett företag behåller vinster, då dessa måste användas för att utveckla företaget självt, är desamma som klagar över regeringsbeslut att skära ned på kapitaluppbygge i högteknologiska industrier eftersom det för tillfället är nödvändigt att i budgeten prioritera jordbruk, lätt industri, bostäder och energi.

Behållna vinster kan vara början till en lösning på detta problem, eller på det lika vanliga problemet med behovet att utvidga produktionens omfattning då man finner att andra arbetar mer ekonomiskt genom att sprida satsningarna på fler produkter.

Genomgången av de experimenterande företagen i Sichuan och på andra platser sedan 1979 beskrev detaljerat varför ett överförande av kommersiella beslutsfunktioner till företaget självt betyder slutet på olika slag av missförhållanden och oförnuftigheter. Saken kan klargöras genom att citera tre korta avsnitt:

Attraktiv katalog

”Sichuan Dujiang skogsmaskinfabrik tillverkar en bred sortering av sågar, hyvlar och fräsar av god kvalitet som uppskattas mycket både i Kina och utomlands. Förra året minskade staten avsevärt produktionsmålen för fabriken. Med det gamla sättet att göra saker och ting skulle fabriken ha varit tvungen att stanna inom de gränser som planerna satte och lämna en stor del av sin produktionskapacitet outnyttjad. Men eftersom det var ett experimentföretag och hade givits makten att göra saker på egen hand, så försökte det på olika sätt att utvidga produktionen. Det tryckte en attraktiv katalog över sina produkter, postade den till alla delar av landet och sände ut fyra lag för att undersöka kundernas åsikter i olika provinser och områden. Kunder kom på besök orderstocken växte. En stor del av dess produktion 1979 togs av sådant som tillverkats efter egna beslut genom ett fullständigt utnyttjande av kapaciteten.”

”Zhonguan gummifabrik i Chongqing fick otillräcklig tilldelning av gummi från staten 1979 på grund av en nedskärning av gummiimporten. Om fabriken varit tvungen att lita uteslutande till statliga leverantörer, skulle den ha tvingats skära ned på produktionen. Men reformen tillät den att sända uppköpare till Yunnan, Guangxi och andra regioner, där de tecknade kontrakt på

leveranser av ca 30 procent av de få varor som behövdes under året. Resultaten var att vinsten 1979 fördubblades.”

Priskonkurrens

”Ningjiang maskinverktøgsfabrik i provinsen Sichuan tillverkade bra och relativt billiga svarvar. 1979 hade man emellertid inte mycket arbete att göra eftersom staten hade minskat sina produktionsmål. Ledningen insåg att samtidigt som det hade varit en mättnad på maskinverktøg de senaste åren, fanns det fortfarande stor efterfrågan på de små och medelstora precisionssvarvarna, särskilt på grund av deras kvalitet och rimliga pris. Den tröga försäljningen berodde på ineffektiv distribution av maskinverktøg, inte på produkterna själva. För att använda sin utrustning till full kapacitet och öka förtjänsterna, publicerade företaget en annons i *Folkets Dagblad* 25 juni, och annonserade att ”direkta order från Kina och utlandet accepteras”. Detta förde med sig en flod av beställningen som resulterade i kontrakt på mer än 1 000 svarvar med kunder inom och utom landet. Framgången satte press på fyra andra företag som producerade liknande svarvar. Med ett pris utanför fabriken på 9 500 yuan, var den automatiska 7 mm högprecisionssvarven från Ningjiang-fabriken ytterst effektiv och lättskött. Liknande tillverkare i Shanghai, Liaoning, Hangzhou och Xi'an tvingades sänka sina priser för att hålla sig kvar på marknaden.”

Det sista av dessa exempel tar upp en annan aspekt av experimenten, tävlingen mellan företag. Man kan inte komma undan slutsatsen att ”systemet med ekonomiskt ansvar” i vilken form som helst måste leda till konkurrens. Konkurrens kommer det därför att finna, och konkurrens bör det förvisso finnas om konsumenten i Kina skall ges något val i vad han köper och använder.

Konkurrens mellan producenter för att tillfredsställa marknaden för inastörningar och gör planerarnas uppgift oerhört mycket svårare. Skarpt växande efterfrågan kan tvinga små enheter att värs medan andra med större kapacitet ser sig lamslagna av brist på beställningar. Detta är ett pris som måste betalas för större frihet och ökad valfrihet för konsumenten.

Två artiklar i detta Kina-tema har lånats ur *Broadsheet* nr 6-7, 1981. *Broadsheet* ges ut China Policy Study Group, 2 Parliament Hill, London NW3 2TJ, England.

* * *

GNISTAN publicerar dokumentet om kulturrevolutionen:

Fel från början till slut

En vän som tillbringat lång tid i Kina skrev nyligen till mig om svårigheterna att överblicka utvecklingen i landet. Den provins där han själv arbetade hade drabbats hårt av kulturrevolutionen, men hans egna erfarenheter rörde bara den sektor där han själv varit verksam.

— Centralkommitténs historiska resolution gör det möjligt att för första gången överblicka hela perioden från 1949 till 1976 i någon sorts perspektiv, skrev han. Den är till mycket stor hjälp.

— Jag tror att det Anna är för tidigt att se de senaste fem årens utveckling i perspektiv. Denna period är ännu inte en del av historien. Den resolution min vän avsåg, är den utförliga värdering av partiets historia efter folkrepublikens grundande, som det kinesiska kommunistpartiets centralkommitté antog 27 juni 1981. Den finns i sin helhet i *Beijing Review* nr 27, 6 juli 1981.

Huvudfrågan i resolutionen är att fastställa *Mao Tse-tungs* historiska roll samt försvara och utveckla Mao Tse-tungs tänkande. Resolutionen analyserar också vad som varit rätt och fel i de viktigaste stridsfrågorna de senaste 32 åren, däribland vissa ledares starka och svaga sidor. Särskilt före partiordföranden Hua Guofeng kritiserar för vänsterfel.

Syftet är givetvis att ena partiet inför de framtida uppgifterna, men det är ingen hemlighet att många frågor varit, och troligen fortfarande är, omstridda och kontroversiella. Enligt uppgifter i pressen har motsättningarna tidvis varit skarpa.

GNISTAN kan av utrymmesskäl inte publicera hela resolutionen, utan har valt att återge avsnittet om kulturrevolutionen, även om t ex avsnittet om Mao Tse-tungs tänkande inte är mindre viktigt att studera.

Vår bedömning av kulturrevolutionen var tidigare att den var ett försök att hejda byråkratins växande makt, som hotade samhällets socialistiska karaktär. Därför är det naturligt att många ställer frågan om det nu är byråkratin som återtagit makten, om arbetarklassens och det arbetande folkets inflytande hotas.

Man bör då notera, att partiet under de nuvarande ledarna fortfarande — och kanske mer konkret än tidigare — angriper problemen med byråkratisering. Men deras metoder att komma åt problemen är radikalt annorlunda.⁴

Christer Lundgren

”Kulturrevolution” som varade från maj 1966 till oktober 1976, svarade för de allvarigaste bakslagen och de tyngste förlusterna för partiet staten och folket sedan Folkrepubliken grundades. Den startades och leddes av kamrat Mao Tse-tung.

Hans främsta teser var:

- att många representanter för bourgeoisin och kontrarevolutionära revisionister hade smugit sig in i partiet, regeringen, armén och kulturella kretsar, och att ledningen i en ganska stor majoritet av organisationer och departement inte längre var i marxisters och folkets händer
- att de ledande personer i partiet som slagit in på den kapitalistiska vägen hade bildat ett borgerligt högkvarter inom centralkommittén som drev en revisionistisk politisk och organisatorisk linje och hade agenter i alla provinser, kommuner och autonoma regioner liksom alla centrala departement.
- att eftersom de kampformer som använts, det förflutna inte hade lyckats lösa detta problem, så kunde den makt som den kapitalistiska vägens anhängare gripit endast återtas genom att en stor kulturrevolution genomfördes, genom att de breda massorna öppet och fullständigt mobiliserades från botten och ända upp för att avslöja dessa onda företeelser.
- att kulturrevolutionen i själva verket var en stor politisk revolution i vilken en klass skulle störta en annan, en revolution som skulle behöva genomföras gång efter annan.

(...)

Dessa felaktiga ”vänster”-teser, på vilka kamrat Mao Tse-tung baserade sig då han tog initiativet till ”kulturrevolutionen”, stod uppenbarligen i strid med det system som Mao Tsetungs tänkande utgör, och som är sammansmältningen av marxismen-leninismens principer med den kinesiska revolutionens konkreta praktik. Dessa teser måste noga skiljas från Mao Tsetungs tänkande.⁵

⁴ Hela resolutionen och kompletterande dokument finns oavkortade på marxistarkivet (på engelska): [Resolution on CPC history \(1949-81\)](#). Lägg märke till att resolutionen består av 35 sidor, medan *Gnistans* redovisning av densamma, tillsammans med kommentarer, upptar drygt 3 sidor.

⁵ För en kritisk redogörelse för kulturrevolutionen, se [Mao och kulturrevolutionen](#) av Philip Short. Se även [Den svenska vänstern och kulturrevolutionen i Kina](#).

(Resolutionen påpekar att frågan står helt annorlunda när det gäller Lin Biao, Jiang Qing och andra som utnyttjade Maos fel för att gripa statsmakten. Därefter tar den utförligare upp och kritiserar Maos teser för kulturrevolutionen:)

Sammanblandning

1. "Kulturrevolutionen" definieras som en kamp mot den revisionistiska linjen eller den kapitalistiska vägen. Det fanns inte alls någon grund för denna definition. Den ledde till sammanblandning av rätt och fel i en serie viktiga teorier och politiska frågor. Mycket som fördömdes som revisionistiskt eller kapitalistiskt under "kulturrevolutionen" var i själva verket marxistiska och socialistiska principer, av vilka många hade framförts eller stötts av kamrat Mao Tse-tung själv.

2. Sammanblandandet av rätt och fel ledde oundvikligen till sammanblandning av folket och folkets fiender. De som "gick den kapitalistiska vägen" och som störtades i "kulturrevolutionen" var ledande kadrer i parti- och regeringsorgan på alla nivåer, vilka utgjorde den socialistiska sakens kärnstyrka.

Det så kallade borgerliga högkvarter inom partiet, som leddes av Liu Shaoqi och Deng Xiaoping existerade helt enkelt inte.

(...)

3. Till namnet genomfördes "kulturrevolutionen" genom att direkt lita på massorna. I själva verket var den skild såväl från partiorganisationerna som från massorna. Efter att rörelsen inletts, angreps partiorganisationer på skilda nivåer och blev delvis eller helt lamslagna, partiets ledande kadrer på skilda nivåer utsattes för kritik och kamp. Det inre partilivet stannade upp och många aktivister och stora mängder av de grundläggande massor på vilka partiet länge förlitat sig förkastades.

(Deltagarna i rörelsen agerade till en början utifrån sin tilltro till Mao och partiet, men blev efterhand alltmer skeptiska. Situationen utnyttjades av opportunister, karriärister och konspiratörer.)

Ingen revolution

4. Praktiken har visat att "kulturrevolutionen" i själva verket inte utgjorde en revolution eller ett socialt framsteg i något avseende, och den kunde omöjligt ha gjort det.

Naturligtvis var det viktigt att ordentligt räkna med vissa icke önskvärda fenomen som otvivelaktigt existerade i partiets och statens organ och att göra sig av med dem med riktiga metoder i enighet med konstitutionen, lagarna och partiets stadgar. Men under inga omständigheter borde "kulturrevolutionens" teorier och metoder ha tillämpats.

Under socialistiska förhållanden finns det ingen ekonomisk eller politisk bas för att genomföra en stor politisk revolution i vilken "en klass störtar en annan".

Den kunde avgjort inte komma upp med något konstruktivt program, utan kunde endast föra med sig allvarlig oordning, skada och tillbakagång. Historien har visat att "kulturrevolutionen", startad av en ledare som arbetade utifrån en missuppfattning och utnyttjades av kontrarevolutionära klickar, ledde till inrikes kaos och förde med sig katastrof för partiet, staten och hela folket.

Ansvar hos Mao

Det främsta ansvaret för "kulturrevolutionens" allvarliga "vänster"-fel, ett fel som var omfattande i vidd och långvarigt i utsträckning, ligger verkligen hos kamrat Mao Tse-tung. Men trots allt var det ett fel av en stor proletär revolutionär. Kamrat Mao Tse-tung ägnade ständig uppmärksamhet åt att komma åt brister i partiets och statens liv.

Emellertid gjorde han under sina senare år långtifrån någon korrekt analys, utan sammanblandade rätt med fel och folket med fienden under "kulturrevolutionen". Samtidigt som han gjorde allvarliga fel, uppmanade han upprepade gånger hela partiet att studera Marx', Engels', och Lenins arbeten samvetsgrant och föreställde sig att hans teori och praktik var marxistiska och att de var nödvändiga för att konsolidera proletarietets diktatur. I detta ligger hans tragedi.

Samtidigt som han höll fast vid det stora felet, "kulturrevolutionen", ändrade han och rättade några av dess enskilda misstag, skyddade några ledande partikadrer och kända personligheter utanför partiet och gjorde det möjligt för några ledande kadrer att återvända till viktiga ledande poster.

Han ledde kampen för att krossa Lin Biaos kontrarevolutionära klick. Han gjorde omfattande kritik och avslöjanden av Jiang Qing, Zhang Chunqiao och andra och omintetgjorde deras ondsinta strävan att gripa högsta makten.

Allt detta var avgörande för att partiet senare relativt smärtfritt kunde störta de fyras gäng.

Under sina senare år förblev han ännu vaken för att värna vårt lands säkerhet, stod emot socialimperialisternas påtryckningar, förde en korrekt utrikespolitik, stödde beslutsamt alla folks rättvisa strider, drog upp den korrekta strategin om de tre världarna och förde fram den viktiga principen att Kina aldrig skulle sträva efter hegemoni.

Grunderna intakta

Under "kulturrevolutionen" förstördes inte vårt parti, utan behöll sin enighet. Regeringen och Folkets befrielsearmé kunde fortfarande utföra mycket av sina väsentliga arbetsuppgifter. Fjärde nationella folkkongressen genomfördes med delegater från alla nationaliteter och alla samhällsställningar, och den avgjorde sammansättningen av regeringen med kamratens Zhou Enlai och Deng Xiaoping som ledningens kärna.

Grunderna för Kinas socialistiska system förblev intakt och det var möjligt att fortsätta det socialistiska ekonomiska uppbygget. Vårt parti förblev enat och utövade ett betydande inflytande på internationella angelägenheter. Alla dessa viktiga fakta är oskiljbara från den stora roll som Mao Tse-tung spelade. Av dessa skäl, och särskilt för hans avgörande bidrag till revolutionens sak under årens lopp, har det kinesiska folket alltid betraktat kamrat Mao Tse-tung som deras respekterade och älskade stora ledare och lärare.

(Därefter följer en redogörelse för kampen mot "vänster"-fel och kontrarevolutionärer under kulturrevolutionen.)

Förutom den ovan nämnda omedelbara anledningen, kamrat Mao Tsetungs fel i ledningen, finns det komplicerade sociala och historiska orsaker bakom "kulturrevolutionen", som drog ut över så mycket som ett decennium. De främsta orsakerna är:

Återstår att utforska

1. Den socialistiska rörelsens historia är inte lång och de socialistiska ländernas ännu kortare. Några av de lagar som styr det socialistiska samhällets utveckling är relativt klara, men många fler återstår att utforska. Vårt parti hade lång erfarenhet under förhållanden av krig och skarp klasskamp. Det var inte helt förberett, varken ideologiskt eller i termer av vetenskaplig undersökning, för den snabba tillkomsten av det nyfödda socialistiska samhället och för socialistiskt uppbygge i nationell omfattning.

Marx', Engels', Lenins och Stalins vetenskapliga arbeten vägleder vårt handlande, men kan på inget sätt tillhandahålla färdiga svar på de problem vi stöter på för vår socialistiska sak.

(Ställda inför verklig klasskamp under dessa nya förhållanden återföll partiet till gamla metoder från det förgångnas omfattande och våldsamma strider.)

Vidare, Sovjetledarna inledde en polemik mellan Kina och Sovjetunionen, och gjorde argumenten mellan de två partierna rörande principfrågor till en konflikt mellan de två nationerna, vilket satte oerhörd press på Kina politiskt, ekonomiakt och militärt. Därför tvingades vi utkämpa en berättigad kamp mot Sovjetunionens stor-nations-chauvinism.

Under dessa omständigheter inleddes en kampanj för att förhindra och bekämpa revisionism inom landet, vilken spred felet att vidga klasskampens omfattning i partiet, så att normala meningsskiljaktigheter mellan kamrater inom partiet kom att betraktas som manifestationer av den revisionistiska linjen eller av kampen mellan de två linjerna.

(...)

2. Kamrat Mao Teetungs, prestige nådde en höjdpunkt och han började bli övermodig just vid den tidpunkt då partiet stod inför den nya uppgiften att skifta fokus för sitt arbete till socialistiskt uppbygge, en uppgift för vilken största försiktighet krävdes.

(Mao skilde sig stegvis från massorna och satte sig över centralkommittén. Principerna om kollektivt ledarskap och demokratisk centrallam försvagades och underminerades. Ansvaret för detta ligger delvis hos centralkommittén, men det hade djupare rötter. En ligger i den internationella kommunistiska rörelsens traditioner, den andra i Kinas feodala arv.)

Efter tolv år som matförråd. Gudstjänst i katedralen igen

Religionen i Kina har levt en oviss tillvaro efter 1949. Då slängdes kvarvarande missionärer ut och deras stationer och skolor stängdes.

Vid kulturrevolutionens start 1966 förbjöds utövandet av religion och kyrkorna med inhemsk personal slogs också igen. Vi besökte nyligen Kanton. Den katolske ärkebiskopen släpptes i våras ur fångenskap och en av kyrkorna har åter öppnat.

Man ner den katolska katedralen, i folkmun ”stenrummet”, på långt håll. Den byggdes 1863 av fransmännen och håller nu på att renoveras efter ett ha varit stängd i tolv år och inte underhållits. Den 21 oktober 1980 var en stor dag för katolikerna i Kanton. Då återinvigdes katedralen, och man har nu dagliga gudstjänster. På söndagarna hörs de fyra klockorna nästan en halvmil över staden. I det lilla prästhuset intill katedralen blir vi inbjudna till tesittning av sekulärpräst James Liu Ping-Leun. Han är 68 år gammal och började sin tjänst i församlingen 1941. Han är glad över vårt besök och berättar gärna om de gångna åren.

Innan folkrepublikens utropande 1949 hade församlingen ett par tusen medlemmar. Kyrkan fortsatte ostört att verka en bit in på sextiotalet.

Körde ut folk

En augustimorgon kulturrevolutionsåret 1966 kom några rödgardister till kyrkan. De körde ut folk därifrån, och stängde den. Möbler och böcker bars ut och rutor krossades. Kyrkan användes sedan i tolv år som livsmedelsförråd.

Prästerna sändes iväg till andra arbeten. Fader James fick arbete på en papplådefabrik. Där monterade han lådor i elva år till sin pension. Under den tiden förekom inga gudstjänster, vare sig i kyrka eller hem.

— Men man kunde inte hindra oss från att be enskilt, säger Fader James. Vi fick biblar från Hongkong under förbudstiden. Efter återinvigningen i höstas mässas åter latin ut för upp till 600 personer på söndagarna.

Man håller på med översättningar av bibeln från latin till kinesiska. De ska försöka trycka biblarna i Peking.

— Men det är svårt att översätta med en riktig katolsk innebörd. Många kinesiska religiösa ord har nämligen en buddhistisk anknytning.

Hyresinkomster

• *Men hur klarar ni ekonomin, undrar jag.*

— ”Kyrie e leison” (Gud vare oss nådig). Visst är kyrkan fattig, säger fader James. Men den har inkomster från fastigheter den hyr ut. Annars är det bara frivilliga bidrag.

Men han betonar att de varken vill eller får ta emot ekonomiskt stöd utifrån.

• *Vad tror han om framtiden?*

Fader Jemen skrattar och håller upp te åt oss. Fläkten snurrar i taket. Det är varmt och fuktigt.

— Osäkert. Hur skall nian kunna sia om framtiden, säger han. Vi vet ju inget om den, om vilka politiska svängningar som kommer.

Den kinesiska staten skulle när som helst kunna strypa hyresinkomsterna. Men nu fungerar verksamheten.

Varje vecka kommer folk från Hongkong på besök. Själv har han släktingar där, liksom 80 procent av alla i Kanton. Han har inte besökt dem, men tror inte det skulle vara något problem att få tillstånd.

Vi aktiver våra namn i gästboken och ser att det varit besökare från Portugal där nyligen.

— Och i morgon får vi ett kanadensiskt prästbesök, säger han.

Den katolska kyrkan i Kina arbetar och fungerar idag inom det socialistiska samhällets ramar. Nyligen gjorde den skarpa uttalanden mot sätet i Roms försök att ”lägga sig i katolska kyrkan i Kinas inre angelägenheter.”

Sven Liljesson

☐ Religionsfriheten återupprättas nu i Kina. Förhållandet till Vatikanen befinner sig dock nära nollpunkten, sedan påven på egen hand utnämnde Dominic Deng Yiming till ärkebiskop av Kanton.

Någon styrning från Vatikanen vill varken myndigheterna eller den officiella kyrkans talesmän veta av. Religionsstriden i Kina är inte olik den i England på 1600-talet. Den gäller landets nationella suveränitet, även i religiösa frågor.

Katolska patriotiska förbundet talar för en anti-kolonial kyrka. Vatikanen å sin sida betraktar de kinesiska biskoparna som ”illegitima” eftersom de inte fått påvens godkännande.

Christer Lundgren

Vad är revisionism?

Begreppet ”revisionism” har en lång historia av bruk och missbruk inom den kommunistiska rörelsen. ”Revisionismen” har nästan alltid definierats av dess kritiker, sällan av dess företrädare eftersom dåsa vanligen inte medger att de ”reviderat” eller övergivit marxismen.

Därför är det endast genom att kritisera kritiken av ”revisionismen” som vi kan skapa en viss klarhet om detta problem, anser *Jitendra Mohan*. Artikeln, som här återges i förkortat skick, har tidigare publicerats i *Broadsheet*.

☐ Fram till helt nyligen var de kinesiska kommunisterna i främsta ledet bland ”revisionismens” kritiker. Partiets nuvarande ledning tycks ha stoppat termen samtidigt som de själva av många tidigare utländska vänner fördöma som ”revisionister”.

Det kan inte råda någon större tvekan om att ifall den tidigare kinesiska kritiken av Jugoslavien och Sovjet för deras påstådda revisionism var riktig så måste Kina idag, som uppvisar många liknande drag i sin inrikespolitik, erkännas lida av samma tillstånd.

Vi bör därför följa upp problemet med en genomgång av kinesiskommunistiskt material om revisionismen. Vi bör också titta igenom Moskvadeklarationen från 1957, undertecknad av alla styrande kommunistiska partier, och Moskvauttalandet tre år senare, antaget vid ett möte med 81 kommunistiska partier.

Medan den här artikeln begränsar sig till kinesisk antirevisionistisk litteratur (i vilken Sovjet alltid framstår som ärke-revisionisten) eka det hållas i minnet att sovjetiska företrädare och ideologer vid ett flertal tillfällen attackerat ”revisionistiska” tendenser och element i andra länder (dock aldrig i deras eget), särskilt i deras östeuropeiska imperium – Jugoslavien 1948, Polen och Ungern 1956-57, Tjeckoslovakien 1968 och Polen igen 1981.

Men anklagelsen har också riktats mot ”Eurokommunister” i Västeuropa; och under en tid fördömdes Mao Tse-tung och de kinesiska kommunisterna av Moskva som ”revisionistiska dogmatiker”.

Endast kineserna såg, samtidigt som de attackerade andra för deras ”revisionism”, denna som en allvarlig fara inom de egna leden och ansåg att kampen mot revisionismen i Kina och internationellt hörde ihop.

Riggades av strider

Mycket av den kinesiska kritiken av revisionismen kom med nödvändighet mitt under politiska strider inom såväl det kinesiska partiet som den internationella kommunistiska rörelsen. Detta var oundvikligt, liksom det faktum att dessa strider inte kunde skiljas från problemet med fraktioner. Striden om principfrågor och ”linje” hängde oundvikligen ihop med kampen om makten mellan rivaliserande personer och fraktioner, både i Kina och internationellt.

Sålunda formades och färgades definitionerna och analyserna av ”revisionismen” av politiska fraktionsstriders krav både nationellt och internationellt.

Inte heller Mao kan i detta avseende ende sägas gå fri från klander. Detta kan man se av det sätt på vilket han tog sig an frågan om ”högeropportunisten” 1957.

Året innan hade den världskommunistiska rörelsen erfarit mycken spänning och förvirring med början vid SUKPs 20:e kongress och med kulmen vid Sovjets militära undertryckande av det ungerska upproret, i Kina hade kampanjen ”Låt hundra blommor blomma” satts igång på våren, sedan följde i april Maos viktiga tal ”Tio viktiga förhållanden”⁶ med de allmänna principerna för Kinas väg till socialismen och KKP:s åttonde kongress i september sköt viktiga frågor rörande den kinesiska revolutionens framtida riktning i förgrunden.

Högervind

Vid ett möte med partisekreterare på provinsnivå i januari 1957 noterade Mao att en ”högeropportunistisk vind” och en ”anti-socialistisk strömning” som måste besegras hade dykt upp under senare delen av 1956, även om han uppenbarligen inte ansåg det vara ett så allvarligt problem att det krävde radikala åtgärder.

⁶ ”Officiell” version av talet: [Om de tio viktiga förhållandena](#). En annan version av detta ingår under rubriken ”Om de tio stora sambanden” i samlingen [Politiska skrifter: Tal och brev 1956-71](#).

”Revisionismen, eller högeropportunisten, är ett borgerligt tänkande som är farligare än dogmatismen”, yttrade Mao i februari.⁷ Från och med då tvekade han aldrig i sin övertygelse att revisionism var – och med nödvändighet måste vara – huvudfaran i ett socialistiskt land.

De följande månaderna sa han att ”både dogmatism och revisionism” var ”mot marxismen”, men att ”under nuvarande förhållanden är revisionismen mer fördärlig än dogmatismen”. Detta därför att, förklarade han i maj, de revisionistiska idéerna var ”en återspeglning av borgerligt tänkande inom partiet” medan dogmatismen bara representerade en ”proletär tankeskola anstruken med småborgerlig fanatism”.⁸

Efter allt detta kunde man kanske väntas att Mao skulle prestera en ganska precis och systematisk definition av revisionismen. Men faktum är att i takt med att hans varningar för den revisionistiska faran mångdubblades blev hans åsikter om vad denna term betydde alltmer diffusa.

Diffusa åsikter

I februari anklagade han revisionisterna för att ”motsätta sig eller förvränga materialismen och dialektiken, motsätta sig eller försöka försvaga folkets demokratiska diktatur och det kommunistiska partiets ledande roll och motsätta sig eller försöka försvaga den socialistiska omvandlingen och det socialistiska uppbygget”.

”Det är revisionism att förneka marxismens grundläggande principer och att förneka dess universella sanning. Revisionismen är en form av borgerlig ideologi. Revisionisterna förnekar skillnaderna mellan socialism och kapitalism, mellan proletariatets diktatur och bourgeoisins diktatur” (mars).⁹

I maj förklarade Mao att revisionisterna inom partiet utgjorde ”den största faran därför att deras idéer är en återspeglning av borgerlig ideologi inom partiet, och därför att de ömmar för borgerlig liberalism, förnekar allting och är på tusen och ett sätt bundna till borgerliga intellektuella utanför partiet... När dogmatism vänds i sin motsats blir den varken marxism eller revisionism.”

Han fortsatte:

Borgerliga journalister

”Det finns i vårt parti ganska många nya medlemmar ... som är intellektuella och helt visst så är ett antal av dem ganska allvarligt behäftade med revisionistiska idéer. De förnekar partiandan och klasskaraktären hos pressen, de fördunklar de principiella skillnaderna mellan proletär journalistik och borgerlig journalistik, och de blandar ihop den journalistik som återspeglar socialistiska staters kollektiva ekonomier med journalistik som återspeglar kapitalistiska statens ekonomier, som kännetecknas av anarki och rivalitet mellan monopolgrupper. De beundrar borgerlig liberalism och de är emot partiets ledande roll. De föredrar demokrati och avvisar centralism. De motsätter sig vad som är nödvändigt för att få till stånd en planerad ekonomi; alltså ledning, planering och kontroll av kultur- och utbildningsområde (inklusive journalistiken), något som är outhärligt men samtidigt inte överdrivet centraliserat. Dessa människor och högerintellektuella utanför partiet agerar som ett samstämt gäng i samförstånd, slår tillsammans som edsvurna bröder.”¹⁰

Det här var den mest detaljerade eller konkreta definition av revisionismen som Mao någonsin lade fram.

Den kan ha pekat på verkliga svårigheter som partiledningen stod inför under vägen definitionen av revisionismen var alldeles framåt längs den socialistiska vägen, men för generell och allomfattande för att inte användas som ett slagträ i den interna kampen i partiet.

⁷ ”Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket”, *Valda verk* bd 5, s. 366 f [Ingår i samlingen [Mao Zedong om motsättningar](#)]

⁸ ”Saker och ting börjar ändra sig”, *Valda verk* bd 5, s. 419 f. Översättningarna skiljer sig något.

⁹ ”Tal vid Kinas kommunistiska partis rikskonferens om propagandarbete”, *ibid.* s. 401 f.

¹⁰ ”Saker och ting ...”, a.a. Översättningarna skiljer sig något.

Alla samma sak

Resultatet blev att i juli 1957 hade inte bara distinktionen mellan revisionister i partiet och högerkrafter i allmänhet helt försvunnit utan nu framställdes det som ”en antagonistisk, oförsönlig motsättning på liv och död” mellan folket och de ”borgerliga högerkrafterna”.¹¹

I februari hade Mao klarlagt distinktionen mellan antagonistiska och icke-antagonistiska motsättningar, var och en med sin rätta metod för lösning. Men i avsaknad av en glasklar definition av revisionismen var det inte alltför svårt att förvandla icke-antagonistiska motsättningar till motsatsen.

Så blev revisionister, högerelement, kapitalistfarare och kontrarevolutionärer alla samma sak.

Under 50-talet kunde revisionismen fortfarande ses som en manifestation av borgerlig ideologisk förorening orsakad av rester från den gamla härskande klassen. Efter kulturrevolutionen blev frågorna ytterligare förvirrade genom att revisionismen presenterades som ett ideologiskt gift framställt av ”nya borgerliga element” uppfattade som början till en ny styrande klass mitt inne i partiet självt, som endast den ”allomfattande diktaturens” metod kunde sätta krokben för.

En våldsamt eller ”fanatism”, liknande den som karakteriserade kritiken mot revisionismen inom det kinesiska partiet, kännetecknade även kinesiskommunistiska uttalanden kring ämnet ”modern revisionism” som den förkroppsligades i Sovjetunionen (och tidigare Jugoslavien).

Åter undgår inte heller Mao kritik för att ha låtit sig ryckas med av den sino-sovjetiska tvistens nödvändighet till att avkunna domar rörande Sovjetunionen för vilka få bevis och få genomtänkta teoretiska argument presenterades i ljuset av det socialistiska uppbyggets praktik.

Efter Chrusjtjovs vildsinta attack på Stalin vid SUKPs 20:e kongress gjorde Mao flera övertänkta och måttliga bedömningar av Stalin, och den sovjetiska erfarenheten av socialistiskt uppbygge. Han är omdömesgill men ändå kritisk, säger att Kina har mycket att lära av Sovjet samtidigt som det finns ”negativa lärdomar” att undvika.

Så snart sprickan mellan Peking och Moskva var fullständig och uppenbarligen irreparabel, flög all den tidigare försiktigheten och precisionen ut genom fönstret. I januari 1962 förklarade Mao för partiet: ”Fastän revisionisterna har tillskansat sig ledningen över partiet och staten i Sovjet vill jag råda kamraterna att bestämt tro att de breda massorna, de talrika partimedlemmarna och kadren i Sovjetunionen är bra; att de önskar revolution och att revisionisternas styre inte blir långvarigt.”

Sovjet fascistiskt

Ändå gör Mao maj 1964 följande uttalanden:

”I Sovjetunionen idag råder bourgeoisins diktatur, storbourgeoisins diktatur, en diktatur av den tyska fascistiska typen, en diktatur av Hitler-typ”.

De starka uttrycken i det senare stycket återspeglar säkerligen inte någon plötslig och dramatisk förändring av Sovjetunionens egenskaper utan den internationella ”fraktionskampens” krav.

Att det fanns allvarliga fel i Sovjet rådde det ingen tvekan om, inte heller om att dess utrikespolitik var opportunistisk och tjänade självändamål. Dock, både i inrikes- och utrikespolitiken byggde Chrusjtjov endast vidare på den grund Stalin efterlämnat åt honom.

”Bevisen” som 1964 anfördes i den stora polemikens ”nionde kommentar” i ämnet Chrusjtjovs ”falska kommunism”¹² – korruption i liten skala och mutor, specialbutiker och andra

¹¹ ”Läget sommaren 1957”, V V 5, s. 451 f

¹² [Om Chrusjtjovs falska kommunism och dess historiska lärdomar för världen](#)

privilegier för partikadern, och det övriga – var knappast nya; sedan länge var det känt att detta var regeln under Stalin.

Så fort den kinesiska ledningen fann sig ligga i ideologiskt och politiskt krig med Chrusjtjovs Sovjetryssland, fastän det fortfarande var ramma gamla Ryssland som under Stalin, så kunde kineserna endast få ekvationen att gå ihop genom att tillgripa det helt teatraliska knepet med ett ”revisionistiskt maktövertagande” i Sovjetunionen vid tiden för den 20:e kongressen och, senare, en ”allomfattande kapitalistisk restauration” med ”socialimperialism” som följd.

Improvisationer

”Modern revisionism” och ”socialimperialism” var sannerligen verkliga problem, men återigen var de definitioner och analyser som kineserna tillhandahöll i hög grad improvisationer i den sekteristiska och polemiska kampens hetta.

Det sätt på vilket skillnader i analysen av den internationella situationen var avgörande för definitionen av revisionismen hade visat sig tidigare vid det kinesiska angreppet på Jugoslavien.

I en artikel som Chen Boda skrev 1958. ”Jugoslavisk revisionism – en produkt av imperialismen”, för det första numret av den teoretiska tidskriften *Hongqi* (Röda fanan), redovisade han tolv ”huvudpunkter” som sades bevisa det jugoslaviska kommunistpartiets ”revisionism”.

De flesta punkter rörde utrikespolitiska frågor och ”bevisningen” vilade helt enkelt på argumentet att de jugoslaviska ståndpunkterna i ett antal frågor skilde sig från eller var motsatta ståndpunkterna i 1957 års Moskvadeklaration.

Chen hade inte mycket att säga om Jugoslaviens interna sociala system men var tvungen att betona att det ”inte är något konstigt att vissa former av allmänt ägande tolereras i ett visat samhälle styrt av en utsugarklass”. Hederligt nog; men om allmänt ägande inte var så viktigt var man hänvisad till att i huvudsak definiera revisionismen i utrikespolitiska termer.

Under senare år har, naturligtvis, den kinesiska ledningen genomfört en större omändring av sina stats- och partiförbindelser med Jugoslavien utan att det varit någon märkbar ändring av det sociala systemet i det landet – vilket lämnar frågan om vilken ”socialism” Jugoslavien byggt som den alltid stått: i väntan på att besvaras.

Kritik på tre plan

Den kinesiska kritiken av revisionismen kan studeras på tre plan – utrikespolitik, partidoktrin och socialt system. I allmänhet var den första typen av kritik, den som hänförde sig till frågor om utrikespolitik, av största vikt.

Den andra typen tillhandahöll huvudsakligen ett ideologiskt paraply, medan den tredje typen antingen knappt förekom alls eller endast lades till som en eftertanke. Den sista kategorin av frågeställningar kom att få större uppmärksamhet under kulturrevolutionen men i det politiska klimat som då rådde stod inte teoretisk kreativitet högt i kurs.

Min uppfattning är att för att återvinna revisionism som ett brukbart politiskt begrepp måste vi skala av, ett efter ett, de många lager betydelser och insinuationer begreppet förvärvat under kulturrevolutionens politiskt överhettade atmosfär.

Hur sur uppbygget av socialismen i förhållande till kapitalismen hemma och imperialismen utomlands? Hur långt kan liberaliseringen av ekonomin och kulturen tillåtas gå? Vilka är utsikterna för demokratisering såväl inom partiet som för folket i allmänhet? Hur stor risk löper Kina i sin traktan efter de fyra moderniseringarna att ”integreras” in i den kapitalistiska världsekonomin? Finns där, verkligen, en socialismens kris i Kina?

Alla dessa frågor är problem av betydande vikt både för kineserna och för oss. De kan inte besvaras bara genom att upprepa gårdagens anti-revisionistiska formler och dogmer.

Att befria oss från dessas grepp sannerligen det första viktiga steget mot, så småningom, de rätta svaren.

Jitendra Mohan

Vänskap med Kina

— Förutsättningarna för Svensk-kinesiska vänskapsförbundets arbete har aldrig varit bättre än nu. Det säger Marianne Hedelin, förbundets vice ordförande, som nu axlat ansvaret för den dagliga ledningen av förbundets arbete.

Kontakterna mellan Kina och Sverige har ökat mycket snabbare än vi vågat hoppas. Det gäller på kulturens område, det gäller handelsförbindelserna och mycket annat. Det betyder ett fler människor får personligt intresse av att hålla sig informerade om Kina. Inom Svensk-kinesiska finns stor kunskap samlad, eftersom vi sysslat med vänskapsarbete sedan 1952. Grundvalen för Svensk-kinesiska vänskapsförbundets arbete är densamma som tidigare – att sprida kunskap och förståelse samt verka för bättre förbindelser med Kina. Tidigare var det många som sökte sig till vänskapsarbetet på grund av politiskt intresse, medan förbundet hade föga att erbjuda dem som var intresserade av t ex kinesiskt porslin eller Pekingopera. Idag finns också sådana möjligheter. I början av 70-talet diskuterade man inom Svensk-kinesiska vilken linje som skulle följas. Skulle man sträva efter att bli en bred "folkrörelse" eller en aktivistorganisation för solidaritet med Kina? – De beslut vi fattade då, ledde oss rätt. I motsats till många andra vänskapsorganisationer vill vi ha en bred bas, många medlemmar, samtidigt som vi sköter de representativa plikterna.

Karaktären av folkrörelse med bred bas visar sig bl a i att förbundet har lokalavdelningar på 38 platser, som arrangerar föredrag, håller utställningar etc, men också håller kontakter med företag på orten som handlar med Kina och sköter andra representativa uppgifter.

Av medlemmarna förväntas inte ätt de skall vara aktiva, men man välkomnar dem som vill vara det.

Samtidigt som Svensk-kinesiska i år fått en ny styrelse med flera personer som tidigare gjort stora insatser utanför förbundet för vänskapen med Kina. En av dem är den nye förbundsordföranden, ambassadör Lennart Petri, som var Sveriges sändebud i Peking 1963-69. En annan är förre arméchefen Carl-Eric Almgren.

— Vi är oerhört glada åt den nya styrelsen, säger Marianne Hedelin. Den har givit förbundet stärkt anseende i nya kretsar, samtidigt som det finns en bra balans i sammansättningen. Flera styrelsemedlemmar är aktiva i det lokala vänskapsarbetet.¹³

¹³ Längre var Svensk-kinesiska främst en angelägenhet för KFml/SKP. Detta började ändras i slutet av 1970-talet. För en redogörelse för denna tidigare period, se Anne Hedén, *Röd stjärna över Sverige: Folkrepubliken Kina som resurs i den svenska vänsterradikaliseringen under 1960- och 1970-talen* (2008)

Lästips – Maoismen och Kina

I en del av noterna ovan ges lästips som behandlar olika aspekter av Kina, kulturrevolutionen och maoismen. Här följer ytterligare lästips för den som vill tränga in djupare i det hela.

Allmänt om Kina

Den bästa redogörelsen för och analysen av utvecklingen i Kina sedan revolutionens seger 1949 är Maurice Meisners mycket välskrivna *Mao´s China and After*, vars 3:e upplaga kom ut 1999. Den behandlar Kinas historia fram till Deng-erans slut, dvs täcker även den tidsperiod som *Gnistan*-artiklarna diskuterar ovan. På marxistarkivet finns bokens 7 sista kapitel, som täcker perioden från c:a 1969 och framåt, i svensk översättning – [Maos Kina och efteråt](#). Rekommenderas verkligen för läsning.

Se även Meisners politiska Mao-biografi nedan.

Maos Kina

Perry Anderson: [Två revolutioner](#) (jämför kinesiska och ryska revolutionerna)

Martin Fahlgren: [En titt bakom kulisserna i Kina – Exemplet Jiang Qing](#)

Eric Hobsbawm: [Kina under Mao](#)

Maurice Meisner: [Mao Zedong – Ett politiskt och intellektuellt porträtt](#) (bok)

Pierre Rousset: [1900-talets Kina – Kritiskt bokslut över maoismens roll i revolutionen: bidrag och begränsningar](#)

Kina efter Mao

Minqi Li: [Arbetarklassens framväxt och den kinesiska revolutionens framtid](#)

[Loong-Yu om Kina](#) (förf är människorättsaktivist från Hong Kong)

Ernest Mandel: [Pekings nya ekonomiska politik](#) (från 1987)

Maoismen (främst utanför Kina)

Perry Anderson: [Om maoismens misslyckande i ”väst”](#)

Alexander C. Cook: [Maoismen i tredje världen](#) (med exemplen Kambodja, Peru och Nepal)

Martin Fahlgren: [Maoism idag – Exemplet Minqi Li](#)

Bo Gustafsson: [Som helhet är SKP ett parti som går på tomgång](#) (1978, BG var f d ordförande i KFml/SKP)

[Maoister om ”m-l-rörelsens” undergång](#) (om svenska KFml/SKP)

[SKP 1980-84, ett parti i kris](#) (kommenterad dokumentsamling, de flesta ingående texterna är skrivna av Kjell Berglund, en av KFML/SKP:s pionjärer)